

När kriget börjar

bP 505/6

National Library
of Sweden

NÄR KRIGET BÖRJAR

Brittiska hemmafrontens reaktioner vid krigsutbrottet

Brittisk opinionsmätning i krigets början

Den omvandling, som det brittiska samhället undergick vid krigsutbrottet 1939, och briterernas reaktioner under denna tid, registrerades märkligt nog inte av landets universitetssociologer. Fältarbetet som den viktigaste sociologiska arbetsmetoden hade ännu ej blivit *comme il faut*. Sociologi var alltjämt huvudsakligen socialfilosofi. Glädjande nog hade emellertid en grupp unga entusiaster redan år 1937 startat ett privat organ för opinionsmätning, kallat "MASS OBSERVATION". Under åren före kriget hade denna organisation företagit studier av briterernas politiska och kyrkliga beteende, deras fritidssysselsättningar och besök på pubar. När kriget bröt ut, var de därför väl förberedda att registrera den brittiska civilbefolkningens reaktioner. I en innehållsrik och öppen hjärtig bok, "WAR BEGINS AT HOME", som utkom redan 1940, har Tom Harrisson och Charles Madge rapporterat M-O:s observationer av folkstämningen under krigets fyra första månader. Rapporten bygger på 7.000 intervjuer, 3.000 avlyssnade och registrerade samtal samt 900 inrapporterade händelser.

Deras syfte med sin rapport var att fästa regeringens uppmärksamhet på vissa drag i den civila moralen och motståndsviljan samt att framhålla behovet av ett organ för mätning av folkopinionen. De menar att deras erfarenheter ger vid handen, att civilbefolkningens samarbetsvilja och motståndsansa skulle kunna stärkas, om blott regeringen ägde tillräcklig kunskap om befolkningens reaktioner för att vidta de lämpliga åtgärderna och därigenom utöva det aktiva ledarskap, som de ansåg saknades.

Ur rapportens rikhaltiga innehåll skall vi utvälja några aspekter som är av särskilt intresse för det psykologiska försvaret.

Reaktionerna kring själva krigsutbrottet

Strax före krigsutbrottet trodde ännu de flesta briter att det inte skulle bli krig. Den 31 augusti uppgav blott 18 % att de väntade krig. En stor majoritet trodde att Hitler bluffade. Folk ville helt enkelt inte tro att det kunde bli krig. Detta önsketänkande finner undersökningarna många exempel på under hela den undersökta perioden.

Redan före invasionen av Polen hade M-O intervjuat hundratals personer om deras attityd till kriget. Resultatet blev följande:

43 % sade att de ville ha det hela överståndet så fort som möjligt.

7 % sade att britererna ej fick ge efter för Hitler under några omständigheter.

34 % sade att vad som helst var bättre än krig.

5 % sade att det inte var sant att vad som helst var bättre än krig under nuvarande omständigheter.

NÄR KRIGET BÖRJAR

Brittiska hemströmans reaktioner vid krigsutbrottet

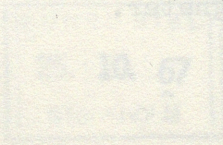
Brittisk opinionenämndens i första början

Den ovanstående, som det brittiska samhälls vetenskapligt undersökta vid krigsutbrottet 1939, och britternas reaktioner under denna tid, redovisades särskilt i en rapport av landets universitetssociologer. Förarbetet som den viktigaste sociologiska arbetsmetoden hade varit att utvärdera de sociologiska och psykologiska arbetsmetoderna. Omfattningen av denna undersökning var omfattande och omfattade ett stort antal privata organ. En av dessa organ var "MORNING NEWS OBSERVATION". Under åren före kriget hade denna organisation fört ett arbete av britternas politiska och kulturella utveckling, där de kritiserade utvecklingen och hade en stor påverkan på utvecklingen. Detta arbete var ett resultat av regeringens och brittiska civilbefolkningens reaktioner. I en undersökning om "BEGINNING AT HOME", som utkom redan 1940, har den här organisationen och andra rapporter M-O:s observationer av folkstämningen under krigets första år. Rapporten byggde på 7.000 intervjuer, 3.000 avlyssnings- och registrerade samtal med 900 intervjuade personer.

Den här rapporten med sin rapport var ett resultat av regeringens undersökningar på vissa sätt i den civila befolkningen och metoderna för att bestämma be-
läget av ett organ för utvärdering av folkopinionen. De metoder som användes för att utvärdera den civila befolkningens samarbetsvilja och motståndskraft kunde också användas, om civila befolkningen hade tillräckligt kunskap om befolkningens reaktioner för att kunna utvärdera dessa reaktioner och utvärdera deras betydelse. Detta arbete var ett resultat av regeringens och brittiska civilbefolkningens reaktioner. I en undersökning om "BEGINNING AT HOME", som utkom redan 1940, har den här organisationen och andra rapporter M-O:s observationer av folkstämningen under krigets första år. Rapporten byggde på 7.000 intervjuer, 3.000 avlyssnings- och registrerade samtal med 900 intervjuade personer.

Reaktionerna kring första krigsutbrottet

Strax före krigsutbrottet trodde man på flera sätt att det inte skulle bli krig. Den 31 augusti 1939 fick man ett besked om krig. En stor majoritet trodde att kriget skulle bli kort och enkelt. De trodde att kriget skulle vara ett snabbt och enkelt krig. Detta arbete var ett resultat av regeringens och brittiska civilbefolkningens reaktioner. I en undersökning om "BEGINNING AT HOME", som utkom redan 1940, har den här organisationen och andra rapporter M-O:s observationer av folkstämningen under krigets första år. Rapporten byggde på 7.000 intervjuer, 3.000 avlyssnings- och registrerade samtal med 900 intervjuade personer.

2 % sade att de var glada över att det skulle bli krig.
9 % visste inte vad de skulle tycka.

Endast 57 % var således redo att bjuda Hitler militärt motstånd. Av dem som ville få det hela överståndet så fort som möjligt, var män och kvinnor nästan lika angelägna. I alla tidigare kriser hade kvinnorna varit mera pacifistiska än männen men vid slutet av augusti 1939 hade deras tålamoð och nervkraft blivit uttömd. Krisens ovisshet hade inneburit ett verkligt nervkrig. Själva krigsförklaringen medförde ett slut på detta och framkallade därigenom en mäktig känsla av lindring. Även en fruktansvärd visshet föreföll bättre än den malande ovissheten

Nyhetsförmedling och ryktesspridning

Fruktan för det första luftanfallet blev nästa nervösa upplevelse. Flygplanen blev under det andra världskriget det förnämsta psykologiska vapnet, hävdar rapportörerna, och tvingade alla krigförande länder att ägna den civila moralen och farorna för motståndsviljan större uppmärksamhet än förr. Folk väntade att döden skulle regna från himmelen. Men under de tre första månaderna dödades inte en enda civil britt av en tysk bomb. Själva fruktan för luftbombardemang innebar emellertid ett fruktansvärt nervkrig och ledde till åtskillig förvirring, bl.a. falska flyglarm vid åtskilliga tillfällen.

Vid de tre första falska flyglarmen i början av september förvärrades situationen av att allmänheten ej lämnades några nyheter förrän långt efteråt. Frånvaron av varje officiell förklaring ledde till att folk helt enkelt själva producerade de nyheter, som de icke fick. Resultatet blev en uppsjö av rykten och en påtaglig inverkan på moralen. Ryktesspridningen kulminerade efter det tredje flyglarmet, då M-O:s observatörer samlade hundratal rykten. Nästan varje stad av betydelse hade enligt dessa blivit lagd i ruiner genom bombning. Hundratal ögonvittnen hade sett flygplan störta i flammor. Vid åtminstone två tillfällen öppnade luftvärnet eld mot egna plan.

Harrisson och Madge finner det högst märkligt att de ansvariga ledarna inte kunnat förutse folks törst efter nyheter. Denna kalla tystnad, när folk rusat upp ur sina sängar och huttrat i skyddsrum och källare i över två timmar tolkar de som ett tecken på ledarnas ignorans av massan. I varje fall måste det betecknas som ett klart bevis på ledarnas bristande insikt i de snabba nyheternas betydelse för det psykologiska försvaret.

Ryktet tillgodoser ett djupt behov hos människorna som ersättning för handling och för tillräcklig information. Observatörerna fann ett direkt samband mellan den mängd information som lämnades och det antal rykten som utvecklades. Och den direkta metoden att bekämpa ryktesspridning genom att uppmana folk att inte lyssna på rykten fungerar knappast, anser rapportörerna.

2 & sade att de var glada över att det skulle bli krig.
3 & visade inte vad de skulle tjycka.

Endast 27 & var sålunda redo att tjyda Hitler mittåt motstånd. Av den
som ville få det hela överlämnat så fort som möjligt, var en och kvin-
nor nästan lika angående. I alla tidigare kriser hade kvinnorna varit
mera passivtiska än mannen men vid slutet av augusti 1939 hade deras fö-
ljand och nervkallt blivit utömd. Kvinns övning hade inneburit ett
verkligt nervkall. Stilla kritiklänkningen medförde att slut på detta
och framkallade därigenom en viktig känsla av lindring. Även om framtens-
värd visade förtroende bättre än den pågående övningen

Utbildningsplan och utvecklingsplan

Praktiskt för det första infattningen blev nästa nervös upplevelse. Fyrt-
planen blev under det andra världskriget det förändrade psykologiska upp-
ret, händer rapporterna, och tvångs alla kritiklänkningen under ett långt
den civila motstånd och farorna för motståndsviljan störde uppträdandet
än förr. Folk väntade att böden skulle regna från himlen. Men under de
tre första månaderna dödade inte en enda civil beboare av en tysk bomb.
Stilla praktiskt för luftförberedning ländar emellanåt att fruktansvärt
nervös och ledde till åskallig förtroende. M. a. l. alla flygplan vid
åskallig tillfäll.

Vid de tre första falska flygplanen i början av september förberedes
situationen av ett allmänhet av lämnades några nyheter förrän långt
efteråt. Försvaret av varje offentligt förtroende ledde till ett folk helt
enkelt ställa producerade de nyheter, som de inte fick. Resultatet blev
en uppsjö av rykten och en pågående iakttagelse på motstånd. Utvecklingsplanen
kvalitet efter det tredje flygplanet, då M-O's översvårer samlade
handstilla rykten. Nästan varje stad av betydelse hade enligt dessa till-
vit iakt i rinner genom bombar. Handstilla övningen hade sett flyg-
plan störa i flammor. Vid återkomsten två tillfälligen öppnade luftvärns-
eld mot egen plan.

Harrison och några följare finner det högst märkligt att de ansvariga ledarna
inte kunde förstå folks förtroende efter rykten. Denna källa tycknad, när
folk tröt upp ur sina sängar och påtröt i kyrkorna och källare i över-
två timmar folk de som ett tecken på ledarnas ignorans av massan. I
varje fall måste det betecknas som ett klart bevis på ledarnas bristande
insikt i de snabba nyheternas betydelse för det psykologiska försvaret.

Ryktet tillgodoser ett stort behov hos människorna som ersättning för
handling och för tillräcklig information. Översvårerna fönn ett direkt
samband mellan den snäva information som lämnades och det antal rykten som
utvecklades. Och den direkta metoden att bekämpa ryktesspridning genom
att öppna folk att inte lyssna på rykten fungerar knappast, under rap-
porterna.

Informationsverksamhet

Den brittiska regeringen startade redan före krigsutbrottet en informationsverksamhet genom att skicka ut en serie på 6 fyrsidiga broschyrer, som postades till varje hushåll i landet. Avsikten var att förmå folk att handla i förväg och att sprida vital information. M-O har studerat hur väl de lyckades med denna informationsverksamhet.

En broschyr handlade om flyglarm. I den förklarades bl.a. hur signalen för flyglarm lät. Vid intervjuer med 980 personer i tre städer omedelbart före krigsutbrottet visade det sig att endast 14-17 % kände till flyglarmsignalen. Endast omkring var sjunde lämnade alltså rätt svar. Detta trots att information hade publicerats i en betydande utsträckning i tidningar, film och radio. Resultatet var också en omfattande förvirring vid flyglarm i krigets början. En annan broschyr handlade om hur man bör släcka en brandbomb. Men trots utförlig instruktion kunde i de tre städerna endast 29-37 % ge ett korrekt svar.

Att alla människor som fick dessa broschyrer också skulle läsa dem visade sig vara ett falskt antagande. Endast mellan 30 och 36 % av de intervjuade hade läst broschyrerna. Sen kommer frågan hur mycket man förstått eller kom ihåg av vad man läst. För att få en uppfattning om detta jämförde man de korrekta svaren på frågorna om flyglarmsignalen och brandbomben hos dem som sade att de läst broschyren och hos dem som sade att de inte hade läst den. Hos de förstnämnda var procenten korrekta svar 28, medan siffran uppgick till 19 % hos de senare. Det pedagogiska värdet av broschyren var således endast 9 %. Skulden för detta låga värde lägger rapportörerna delvis på broschyrernas lay-out och allmänna utseende, som inte tillräckligt markerade deras angelägna ärende.

Men en regering skall i krig inte bara informera utan även inspirera och motivera befolkningen. Den brittiska regeringen gjorde under den undersökta perioden endast ett större försök att vinna nationens hjärta. Detta skedde genom en affischkampanj, som planlagts före kriget och genomfördes omedelbart efter utbrottet. Affischerna placerades på kommersiella affischpelare och annonsplatser över hela landet. De var klarröda med vita bokstäver. Två olika slogans förekom. Den ena löd: "Friheten är i fara. Försvara den med all makt". Den andra framhöll: "Ditt mod, Ditt glada humör, Din beslutsamhet skall ge oss seger".

I vilken utsträckning observerades dessa affischer? För att få ett svar på denna fråga placerades observatörer i närheten och de räknade antalet människor, som passerade, och antalet, som tittade på affischen. Tittarna utgjorde 3,8 % i London och 4,5 % i en mindre stad. De kommersiella affischerna nådde dubbelt så höga tittarsiffror. Mot slutet av september tillfrågades en nationell panel om de hade sett de nya regeringsaffischerna. Av kvinnorna hade inte 33 % sett dem. Bland männen var procentsiffran 11. I London var siffrorna 17 % för männen och 22 % för kvinnorna.

Men hur många kom ihåg innehållet på affischerna? I den nationella panelen var det endast 21 % av männen och 10 % av kvinnorna, som erinrade sig den korrekta lydelsen. Man studerade också hur folk reagerade inför affischerna och fann att de gillades endast av 28 % av männen och 36 % av kvinnorna. Majoriteten av männen, 61 %, och 45 % av kvinnorna reagerade negativt inför affischernas budskap.

Den brittiska regeringen utarbetade redan före krigsutbrottet en plan för
försvarsverksamhet genom att skicka ut en serie på 6 flygförklarings
som postades till varje medlem i landet. Avsikten var att förstå
att handla i förväg och att erbjuda vital information. B-O har utarbetat
hur väl de lyckades med denna informationsverksamhet.

En prosedyr handlade om flygförklarings. I den förklarades bl.a. hur utgången
för flygförklarings. Vid intervjuer med 300 personer i tre olika områden
har före krigsutbrottet visades det sig att endast 14-17 % kände till
flygförklaringsplanen. Endast omkring var stunds lämnade alltså till
Dessa fakta att information hade publicerats i en betydande utsträckning
i tidningar, till och från. Resultatet var också en omfattande för-
ring vid flygförklarings i krigets början. En annan prosedyr handlade om hur
man bör utöka en brandbomb. Man trodde utörliga instruktioner kunde i de
tre stadierna endast 25-30 % ge ett korrekt svar.

Allt alla människor som fick denna prosedyr också skulle läsa den vis-
de sig vara ett faktiskt utgångspunkt. Endast mellan 50 och 75 % av de inter-
vjude hade läst prosedyrerna. Den kommande frågan hur mycket man förstått
eller kom ihåg av vad man läst. För att få en uppfattning om detta för-
förde man de korrekta svaren på frågorna om flygförklaringsplanen och brand-
bomben hos den som sade att de hade prosedyren och hos den som sade att
de inte hade läst den. Hos de förklaringsplanen var procenten korrekt svar 50,
någon alltså uppgick till 10 % hos de som inte läst den. Det pedagogiska värdet av
prosedyren var således endast 25 %. Skillnaden för detta läge vägrade jag
rapporterna delvis på prosedyrens layout och allmänna utseende, som
inte tillräckligt markerade denna pedagogiska betydelse.

Man en regering skall i sig inte bara informera utan även inspirera och
motivera befolkningen. Den brittiska regeringen gjorde under den andra värld-
krigsperioden något som förmodligen är ett av världens mest framgångsrika
exempel på en allmänhetens kampanj, som planerades för kriget och genomfördes
omdelat efter utbrottet. Allt detta planerades på kommersiella allmän-
hetens och samordnades över hela landet. De var kända med sin buk-
staver. För olika slags frågor. Den som läst "Kriget är i luft". För-
svaret den med sig själv. Den andra frågan "Hitta med ditt glada humör".
Den tredje frågan skall ge oss svaret.

I vilken utsträckning svarar dessa frågor? För att få ett svar
på denna fråga planerades undersökningar i närheten och de rikliga antalet
kvarter, som passerade, och svarade, som tilldelades på allmänhetens. Tillräckligt
utgjorde 0,5 % i London och 4,5 % i en mindre stad. De kommersiella
allmänhetens rådde då och då tillräckligt. Det skedde av september
tillräckligt en nationell panel om de hade sett de nya reklamkampanjerna
na. Av kvinnorna hade inte 75 % sett den. Man känner var prosedyren
11. I London var alltså 75 % för mannen och 52 % för kvinnorna.

Man har många kom ihåg innehållet på allmänhetens i den nationella panelen
var det endast 25 % av mannen och 10 % av kvinnorna, som svarade sig den
korrekta lösningen. Man svarade också på folk svarade tillräckligt
nu och följde de tilldelade endast av 50 % av mannen och 30 % av kvinnorna.
na. Majoriteten av mannen, 65 %, och 45 % av kvinnorna svarade negativt
tillräckligt allmänhetens budskap.

Harrisson och Madge drar av denna undersökning slutsatsen att regeringens enda stora försök att påverka moralen och motståndsviljan var ett misslyckande om man mäter med vanlig kommersiell standard. Affischernas brist på visuell appeal och ledarnas bristande kännedom om folkets språk och attityder var orsaken till detta misslyckande, anser rapportörerna.

Behovet av opinionskännedom

Som en röd tråd genom boken går betydelsen av civilbefolkningens moral och motståndsvilja i kriget. Rapportörerna demonstrerar på ett övertygande sätt hur de politiska ledarnas bristande insikter i befolkningens attityder och språk och deras ringa förståelse för folkopinionens betydelse under den undersökta perioden ledde till att deras åtgärder för att påverka opinionen och stärka motståndsviljan blev av ringa effekt eller rent av misslyckades.

Visserligen kan man invända att rapportörerna visar en tendens att tolka sina resultat med en något överdriven pessimism. Och man kan anmärka på att deras undersökningsteknik sedd i vår tids ljus är en smula outvecklad. Särskilt representativiteten hos materialet förefaller oklart. Men icke förty har de väl illustrerat vikten av snabba nyheter och omfattande information för att hindra ryktesspridning samt av ett organ för opinionsmätning under krig för att kunna ge de politiska ledarna en mera realistisk bild av folks attityder och reaktioner, så att de åtgärder, som vidtas för att stärka motståndsviljan och påverka folkopinionen, blir så effektiva som möjligt.

Den teknik för massobservation med registrering av avlyssnade samtal och iakttagna händelser som M-O tillämpade, synes för övrigt vara av den karaktär, som torde komma till användning då det gäller observatörernas verksamhet inom det svenska psykförsvaret.

Härifrån och nedåt är av denna undersökning afslutad att regeringens
enda stora förtroende för att påverka bevakningen och motståndsviljan
kände om man söker med väpnad kommandotillstånd. Allt detta visar på
visuell appell och ledarnas betydande känslor om folket språk och
tyder var raskt till detta misslyckande, annat rapporterna.

Bakgrund av opinionsundersökning

Som en följd av denna boken är betydelsen av civilbefolkningens moral
och motståndsvilja i kriget. Rapporterna demonstrerar på ett övertygande
sätt hur de politiska ledarnas betydande insatser i bevakningen uttry-
cker sig och deras riktiga förhållande till bevakningen. Detta visar på
den som undersökta perioden ledde till att deras åtgärder för att påverka
opinionen och stärka motståndsviljan blev av stora effekter eller rent av
misslyckades.

Väsentligen kan man invända att rapporterna visar en tendens till folk-
liga reaktioner med en något översvuren pessimism. Och man kan invända på
att denna undersökningsteknik södd i vår tid är en smula outvecklad.
Särskilt representativitet hos material för tillfälligt skikt. Men om
förty har de väl tillräckligt vittna av många typer och omfattande in-
formation för att hindra ytterligare utvärdering samt av utvärdering för opinion-
mätning under krig för att kunna ge de politiska ledarna en mera realistisk
bild av folks attityder och reaktioner, så att de åtgärder, som vidtas för
att stärka motståndsviljan och påverka bevakningen, blir så effektiva
som möjligt.

Den teknik för massundersökning som tillämpades av undersökarna har varit och
fortfarande används som W-O tillämpade, synes för övrigt vara av den karaktär
att, som torde kunna till användning på det gäller observations- och
samtal inom det svenska systemet.

KUNGL. BIBL.
25. 10. 67
STOCKHOLM